

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ ЗА ПАТРОЛОГИЈУ И СИСТЕМАТСКУ ТЕОЛОГИЈУ

Александар Ђаковац
(aleksandar.djakovac@gmail.com)
Православни богословски факултет,
Универзитет у Београду

У овом тексту, циљ ми није да изложим обимне информације о пројектима који се помињу, већ да читаоцима пружим *ипактична* кратка и садржајна упутства ка најважнијим онлајн алатима корисним за систематску теологију и патрологију.

Општи сервиси

Прво ћу навести опште сервисе који садрже различиту литературу, а где се могу наћи и бројни садржаји из теологије.

Гугл и Гуглови алати

Ради претраживања интернета и посебно неких вебсајтова који немају добре сопствене претраживаче, веома корисни су се показали стандардни Гуглови алати. Многи сајтови дају прегледе разних алатки, а навешћемо овде један: <https://www.lifehack.org/articles/technology/20-tips-use-google-search-efficiently.html>.

За академске потребе најкориснији су следећи алати:

Претраживање појединачног сајта:

У Гугл се унесе жељени појам (наслов књиге, име аутора и слично) са оператером `:site`. На пример, „**Philonis site:archive.org**“ (без наводника). На овај начин се могу претраживати и други сајтови. Ипак овде се могу наћи многе вредне студије којих нема на другим местима.

Претраживање по типу датотеке:

Понекад је корисно претражити жељени садржај преко Гугла, јер је могуће да се нека књига или чланак налазе на неком вебсајту који нам је непознат. Пошто су такви садржаји најчешће дати у ПДФ формату, претрага се врши тако што се жељени појам (то може бити име аутора, наслов чланка, књиге итд.) упише испред оператера. На пример „**Athanasius filetype:pdf**“ (без наводника).

Google Books – <https://books.google.com>

Овај сервис садржи огроман број књига. Гугл начелно не дозвољава преузимање књига (заправо дозвољава, али само за *неке* књиге које нису заштићене ауторским правима, иако понекад допушта и преузимање књига које су још увек под овом заштитом. Критеријуми нису баш нарочито јасни). Међутим, овај сервис може одлично да послужи за претрагу и преглед књига по кључним речима. Претраге могу бити врло специјализоване, а праве комбинације појмова могу дати одличне резултате. На пример, могуће је претражити „**Apollinaris kata meros pistis**“ како бисмо пронашли публикације у којима се помиње Аполинарије и ово његово дело. Међутим, ако претражимо овако: „**Apollinarius Κατὰ Μέρος Πίστις**“ добићемо другачије резултате. Нешто другачије резултате ћемо добити ако претрагу извршимо овако: „**Κατὰ Μέρος Πίστις**“ (са наводницима). Такође, сваку претрагу је могуће рафинирати одређивањем века издања књига, или тачног опсега година здања, које желимо да нам се појаве у резултату, што је могуће коришћењем алата који се налазе непосредно испод поља за претрагу.

Archive – <https://archive.org/>

Ово је један од најбољих сервиса за бесплатне књиге и има огромну колекцију из свих области, па тако и теологије, односно патристике. Мана му је што није баш добро претражив, нити је садржај лепо посложен. За претрагу се може користити сервис **Open Library** (<https://openlibrary.org>) који даје солидне резултате. Пошто су мета подаци прилично слабо урађени, за алтернативну претрагу могу послужити **Гуглови алати**.

На вебсајту archive.org постоји и посебна секција за позајмљивање књига (<https://archive.org/details/inlibrary?sort=-publicdate>). За преузимање је неопходна регистрација која је бесплатна. Ако жељена књига није слободна, онда се чекира Join Waitlist, а ако је слобода преузима се токен. То је мали фајл који активира апликацију Adobe Digital Editions која је бесплатна и неопходно је да буде претходно инсталирана. Ове књиге су заштићене DRM кодирањем, па се могу читати само током периода позајмице који траје 15 дана.

Scribd – <https://www.scribd.com>

Овде је могуће наћи много корисних садржаја, који су понекад само овде доступни. Потребна је регистрација, и неопходно је подизати сопствене фајлове како би се могло бесплатно преузимати. Сајт наметљиво нуди плаћену претплату, која је у суштини непотребна. Претрага је врло лоша, па треба користити **Гуглове алате** како је описано у првом одељку.

Academia – <http://academia.edu>

Ово је врло користан сервис на коме сами аутори постављају своје текстове. Регистрација је бесплатна а могуће је пронаћи огроман број студија. Када сте једном регистровани, можете преко интерних порука ступити и са ауторима који су такође регистровани, и културно их замолити да вам на имејл пошаљу неки њихов ауторски текст који из неког разлога није јавном доступан на њиховом профилу. У већини случајева ће позитивно одговорити када је реч о чланцима, али не и када је реч о књигама, мада вреди покушати.

Корисне веб-адресе

Perseus Digital Library – <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

У оквиру овог пројекта обезбеђен је приступ великом броју античких текстова, као и одређеном броју текстова патристичких аутора, а попис се може наћи овде: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection?collection=Perseus:collection:Greco-Roman>. Свака реч је повезана са алатом **Greek Word Study Tool** који пружа граматичку анализу, као и одговарајућу одредницу из речника Лидл–Скот (Liddell, Henry George, Scott, Robert (1940): *A Greek–English Lexicon. Revised and Augmented throughout*, by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie, Oxford: Clarendon Press).

The Catholic Library Project – <https://www.catholiclibrary.org/>

Овде се могу наћи дела многих Отаца и хришћанских аутора, на грчком и латинском са упоредним енглеским преводом. Одлична је ствар што је ту изворни текст постављен упоредо са енглеским преводом. Мали недостатак је што текстови нису увек тачно визуелно упарени. Аутори и дела се могу пронаћи претрагом или на попису аутора (<https://www.catholiclibrary.org/library/search?smode=browse>), односно дела. Претраживач на овом сајту је квалитетан, тако да је могуће претраживати речи али и фразе на грчком и латинском што је врло корисно. На сајту се налазе и одлични апарати за библијске студије, као на пример текст Септуагинте на грчком и енглеском. (Овде постоји мали „баг“ – када се отвори Септуагинта на грчком, са леве стране се налази садржај где се може кликнути на одговарајућу књигу, што је пак тешко учинити за књигу Постања коју прекирва налепница. Решење је скроловати овај линк изнад жуте маркице сајта где је клик омогућен). Ова ситуација се јавља и код неких других дела.

Patristica.net – <http://patristica.net/>

Овде се могу наћи сви томови Мињове *Патрологије*, грчка и латинска серија, као и Мансијево *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*. Заправо, овде се налазе линкови ка поменутиим делима, а која су скенирана и приређена од других. Због прегледности, сајт је врло користан.

Documenta Catholica Omnia – <http://www.documentacatholicaomnia.eu/>

Масиван вебсајт са мноштвом материјала. Интерфејс је углавном на латинском, а садржај је подељен по различитим категоријама, у којима се није баш увек лако снаћи. На дну матичне стране дата је форма за претраживање преко Гугла. Користан линк за преглед је http://www.documentacatholicaomnia.eu/a_1003_Bibliothecae_Partēs_seu_'Site_Map'.html. Када се одабере одређени аутор (на пример, Св. Атанасије – http://www.documentacatholicaomnia.eu/20_30_0295-0373-_Athanasius,_Sanctus.html), сајт пружа јасан попис дела са линковима за преузимање, мада квалитет материјала који нуде није увек на задовољавајуће нивоу.

Early Church Fathers – <http://www.tertullian.org/fathers2/>

Дела Светих Отаца у 38 томова у енглеском преводу. Добра страна ове вебдресе је у томе што се овде налазе преводи дела великог броја Отаца, а недостатак је што је реч о старијим преводима који понекад нису баш најбољи.

Early Christian Writings – <http://www.earlychristianwritings.com>

Преводи дела ранохришћанских аутора на енглески доступни су на овом вебсајту.

Search tool for Patrologia Graeca – <http://patrologia.graeca.tk/patrologia/migne/>

Користан алат за претрагу речи у Мињовој *Патрологији*. Мора се водити рачуна да се приликом претраге унесу исправно акцентоване речи – у противном ће претрага бити неуспешна.

Thesaurus Linguae Graecae (TLG) – <http://stephanus.tlg.uci.edu>

Ово је вебсајт највећег пројекта за унос текстова античких аутора до 1453. године. Само је мањи број текстова доступан бесплатно, док је за приступ читавој бази неопходна (не баш јефтина) претплата. Списак аутора чији су текстови унесени до 1992. г. доступан је на адреси <http://stephanus.tlg.uci.edu/tlgauthors/cd.authors.php>. Они који поседују ову базу могу да користе специјализоване програме за рад као што

су *Musaios* (<http://www.musaios.com>) и *Diogenes* (<http://community.dur.ac.uk/p.j.heslin/Software/Diogenes>). *Musaios* је сервер програм, али је потпуно функционалан и у демо верзији.

Wikisource – <https://el.wikisource.org/wiki/Κατηγορία:Συγγραφεῖς>

На вебстраницама слободне библиотеке Викизворника могу се наћи дела многих Отаца, као и античких аутора. Овај сервис је врло користан, нарочито уколико је потребно копирати текст на грчком ради даљег коришћења.

Roger Pearse Weblog – <https://www.roger-pearse.com/weblog/>

Овде је реч о приватном блогу, који пружа мноштво линкова ка важним изворима. Рецимо, попис Мињове *Παθρολογία* са линковима је врло zgodan за употребу, јер је дат и кратак садржај сваког тома (<https://www.roger-pearse.com/weblog/patrologia-graeca-pg-pdfs/>). Овде налазимо и попис са линковима немачког издања критичких текстова Отаца *Die Griechischen Christlichen Schriftsteller* (GCS) (<https://www.roger-pearse.com/weblog/die-griechischen-christlichen-schriftsteller-gcs-volumes-available-online/>). Детаљни попис може се наћи на <https://www.degruyter.com/view/serial/16240>. Нажалост, приступ овде није бесплатан, али се може погледати садржај сваког тома и прва страна одељка (<https://www.degruyter.com/viewbooktoc/product/181549>). Сваком поглављу додељен је појединачни DOI број.

Elpenor – <https://www.ellopos.net>

Овај вебсајт садржи мањи број патристичких текстова, који су, међутим, лепо уређени са паралелним грчим изворником и енглеским преводом.

Алексеј Георгиевич Дунаев – <http://www.danuvius.orthodoxy.ru/>

Овде се могу пронаћи оригинални доприноси аутора, као на пример превод дела Св. Мелитона са коментарима: <http://www.danuvius.orthodoxy.ru/Pascha.htm>. Ту су и различити пописи библиографија везаних за патрологију, које су веома корисне: <http://www.danuvius.orthodoxy.ru/BIBLIOGR.htm>.

Библиотека Руслана Хазарева –
<http://khazarzar.skeptik.net/books/index.htm>

Овај руски сајт садржи много античких, библијских али и светоотачких текстова, понекад у оригиналу, понекад у руском преводу. Постоји посебна секција са делима Филона Александријског (<http://khazarzar.skeptik.net/books/philo/index.htm>), где се налазе његови текстови у оригиналу и руском преводу (за дела за која постоји

превод на руски језик). Из неког разлога, постоји секција овог вебсајта којој се не може приступити са главне стране, и која сама нема своју индексну страну (http://khazarzar.skeptik.net/pgm/PG_Migne/). Ту се налазе дела Отаца из Мињове *Патрологије*. Текстови су постављени у PDF формату, прошли су квалитетну OCR обраду и извесну коректуру, али нису без типографских грешака. Ипак, за поједина дела, то је једини едитабилни доступни текст извора. У свим другим случајевима, боље је користити друге изворе, а овде се текст увек мора сравнити са скенираним.

Сервиси којима се може приступити преко КОБСОН-а, и сервиси којима се не може приступити преко КОБСОН-а

Постоји више важних сервиса којима се може приступити уколико сте академски радник у Србији. О условима и начину добијања шифре за приступ најбоље је саветовати се са библиотекарском факултета. Приступ се врши на адреси: <http://ezproxy.nb.rs:2048/login>.

Након логовања, могуће је приступити сервисима као што су Journal Storage – JSTOR (<https://www.jstor.org>) и EBSCO (<https://search.ebscohost.com/Login.aspx>) као и многи други, иако су ови најважнији. Ови сервиси садрже велики број чланака и монографија, али треба знати да приступ зависи од тога за који пакет важи претплата.

Постоји и већи број сервиса који захтевају претплату, а којима се (за сада) не може приступити преко КОБСОН-а. Међу њима помињемо **Oxford Scholarship Online** (www.oxfordscholarship.com) са великим бројем наслова монографија и часописа. Ту је и сајт **BrillOnline** (www.brillonline.com). На сајту овог познатог академског издавача постоји више секција са веома корисним садржајима. Поменућемо и сајт великог издавача **De Gruyter** (www.degruyter.com). Овај сајт има велику базу онлајн књига и часописа. Нажалост, ови важни сервиси нису доступни из Србије, пошто су претплате за институције веома високе.

Сајтови посвећени појединачним ауторима

The Tertullian Project – <http://www.tertullian.org/>

Вебсајт посвећен Тертулијану изобилује мноштвом материјала и за сада се редовно ажурира. Ту се налазе Тертулијанови списи на латинском и у преводу, екстензивни коментари, прегледи, пописи и анализе рукописа, библиографија која се редовно ажурира, а доста на-

учних радова је доступно бесплатно. Све у свему, ово је незаобилазно место за свакога ко се бави проучавањем Тертулијана.

Augustinus – <https://www.augustinus.it/index.htm>

Светом Августину је посвећено више сајтова. За преглед и коришћење његових дела један од бољих је италијански сајт *Augustinus*. Дела Св. Августина могу се наћи на многим сајтовима, а овде су његови текстови на латинском врло лепо сложени и прегледни, и приступачни за коришћење – <https://www.augustinus.it/index.htm>.

Остале странице ћемо навести заједно: *Augustine* – <http://faculty.georgetown.edu/jod/augustine>, садржи преводе неких дела, као и више студија и чланака. Онлајн су доступни и преводи Августинових дела на енглески (<http://www.augustinus.it/links/inglese/opere.htm>) и француски језик (<http://www.abbaye-saint-benoit.ch/bibliotheque-monastique/bibliotheque/saints/augustin/index.htm>).

The Gregory of Nyssa Home Page –

<https://web.archive.org/web/20060809094502/http://www.bhsu.edu/artssciences/asfaculty/dsalomon/nyssa>

Овај вебсајт више не постоји али је могуће приступити архивској копији: <https://web.archive.org/web/20060809094502/http://www.bhsu.edu/artssciences/asfaculty/dsalomon/nyssa>. Вебархива овог сајта садржи преводе већег броја дела Св. Григорија са коментарима.

Apollinaris of Laodicea –

<https://web.archive.org/web/20131023214402/http://www.fourthcentury.com/apollinaris-of-laodicea>

Ово је још један вебсајт који је угашен али му се може приступити преко архивске копије – <https://web.archive.org/web/20131023214402/http://www.fourthcentury.com/apollinaris-of-laodicea>.

Садржи лепо сређене Аполинаријеве текстове, са преводима на енглески који нису објављени. Овде се могу наћи и фрагменти дела Маркела Анкирског, као и других аутора из четвртог века (<https://web.archive.org/web/20131011044453/http://www.fourthcentury.com/writers-of-the-fourth-century>).

Chrysostomica –

<http://www.cecs.acu.edu.au/onlineresources.html>

Овај сајт садржи попис издања Златоустових дела (http://www.cecs.acu.edu.au/onlineresources_editions.html), као и екстензивну библиографију: <http://www.cecs.acu.edu.au/chrysostombibliography.html>.

Додатни алати

Речници Персеус и Академик

Додатни алати се углавном тичу старогрчког и латинског језика. Поред онлајн речника у оквиру пројекта **Персеус** (<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?>), доступан је и речник пројекта **Академик** (<https://translate.academic.ru>), који може да послужи уколико реч није пронађена преко Персеуса.

Alpheios Reading Tools

Поменућемо и изврстан алат под називом **Alpheios Reading Tools** (<https://alpheios.net>). Ово је додатак за претраживач. Након инсталације, у десном углу браузера појављује се мала сличица, ознака овог додатка. Користи се на следећи начин: када одете на страницу на којој се налази текст на старогрчком, треба покренути Alpheios додатак. Након тога, двоструким кликом на било коју реч на грчком, појављује се прозор који пружа граматичку анализу дате речи са преводом на енглески.

Ancient Greek OCR on Windows

Следећа корисна алатка је **Ancient Greek OCR on Windows** (<https://ancientgreekocr.org/windows.html>). На предложеном линку налази се инсталациони фајл са детаљним упутством. Укратко, потребно је инсталирати бесплатни програм gImageReader, а потом и речник (<https://ancientgreekocr.org>), који ради као додатак. Када је процес завршен, овим програмом је могуће извршити OCR препознавање старогрчког са скенираног документа, слике или пдф датотеке. Уколико је предложак задовољавајућег квалитета, препознавање је веома успешно, далеко успешније од других сличних алатки. То може бити корисно уколико желимо да у неком раду користимо текст чији унос још увек не постоји и који је у оптицају само као скенирани документ. Иако је добијени текст потребно проверити, то је још увек далеко лакше од прекуцавања.

Примљено: 21. 6. 2019.
Одобрено: 1. 8. 2019.

□